

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 935

מסכת בבא בתרא צ"א - צ"ז ♦ נגעים ד', ד' - ד', ז'

בס"ד, כ"ז ניסן תשע"ז

השבוע בגליון

- ♦ עריכת סעודת אירוסין מפוארת
- ♦ גבינה שנמצאה מקולקלת, ניתן לדרוש את דמיה מבעל החנות?
- ♦ פרה שהפסיקה להניב חלב בשפע
- ♦ גבינה שנמצאה מקולקלת
- ♦ ההבדל בין פרה לחלב

- ♦ כמה ירוויח בעל חנות מכולת על ככר לחם?
- ♦ גביית מחירים מופקעים תמורת שירותי קבורה
- ♦ הורדת מחירים בלתי מרוסנת - אסורה
- ♦ אינפלציה בימי יחזקאל הנביא
- ♦ סכומי הממון המוזכרים בתורה "צמודים" להגדלת משקל המטבע
- ♦ פדיון הבן בימינו - 96 גרם כסף
- ♦ נסיעה לחוץ לארץ לצורך השתטחות על קברי צדיקים
- ♦ חתן שביטל קשרי שידוכין, חייב בהוצאות סעודת האירוסין?

דבר העורך

כח הרצון

לפני שנים רבות אירע מעשה אותו נוהג היה החפץ חיים לספר בעת שרצה לעורר את השומעים.

קנטוניסט!

היו ימים שבהם הצטמרו האנשים כשלחלל האוויר נזרקה המילה הנוראה הזו, הטומנת בחובה דמעות רבות מספור של ילדים רכים שנקרעו מחיק אימותיהם על ידי הקוזקים, כשהם מותירים אחריהם בעיירה הדלה, לבבות נדכאים מצער וחוסר אונים.

אף גורלו של יוסילה לא שפר עליו. ילד מחונן היה, את כל מילות הרבי שנתה בשקיקה ועם ערב, בבואו לביתו המט ליפול, ישב אל השולחן הרעוע לאור עשית נפט מעלה עשן ושינן את אשר לימדו רבו. בזווית החדר היתה עומדת אמו האלמנה שיוסילה היה תנומיה היחידים לאחר שנלקח ממנה בעלה ז"ל באבחת גרזן של קוזק שתי, וכשדמעות-אשור תלוים בזוויות עיניה היתה לוחשת לעצמה את המילים שנהג בעלה ר' אשר לפזם בעת לימודו, "זאת נחמתי בעניי...". או אז נכנסה אל המטבח החשוך כדי לשפות חלב על הכירה. אל כוס החלב החם הוסיפה באהבה שאין לה גבולות, קוביית סוכר, שיהיה לו קצת מתוק ליתום שלי, והגישה ליוסילה את כוס החלב המתוק והחם.

לא הרבה זמן נתנו להם מפקדי הקוזקים להבין כי יותר לא יראו האחד את זולתו. היה זה השכם בבוקר עת הכינה האלמנה את שיק האוכל המיועד לחידה, בעוד בנה נם שנת ישרים בקיטון הצר שליד המטבח. דפיקות עזות נשמעו על דלת הבית ותוך שניות מספר היה יוסילה לפות בידי השריית של

דף קא/ב מרים מי הסגירה

מי הסגיר את מרים הנביאה?

"מרים מי הסגירה?" שואלת גמרתנו, מי היה הכהן אשר הביט בצרעתה של מרים הנביאה, שנצטרעה לאחר שדיברה סרה באחיה משה, וקבע כי היא טמאה ודינה להיסגר מחוץ למחנה שבעת ימים. ההיה זה משה? הרי אינו כהן, וכהן בלבד הוא המוסמך לקבוע "נגע צרעת הוא". אהרן הכהן, פסול גם הוא למרות היותו כהן, שהרי אחיה הוא וקרוב פסול לראיית נגע (סנהדרין לז'ב). לבסוף מסיקה הגמרא שהקב"ה בכבודו ובעצמו חלק לה כבוד והוא זה שהסגירה.

גמרא זו שימשה כאכסניה למספר הברקות גאוניות שנאמרו מפי תלמידי חכמים במהלך הדורות. הקושיה הרווחת בפי כל יהודי הלומד את הגמרא היא, מדוע לא פסלה הגמרא את משה ואת אהרן בצוותא משום קירבתם למרים, אלא הדגישה שמשה היה פסול משום שלא היה כהן?

הגאון רבי אברהם חיים שור זצ"ל, בעל תורת חיים, מתרץ בספרו צאן קדשים, על פי הספרי (הובא בתוס' ד"ה אני), כי אהרן הכהן סבר כשיטת רבי מאיר, שכהן אינו רשאי לראות את נגעי קרובו. יתכן, אומר בעל התורת חיים, שמשה אחיו חלק עליו וסבר כשיטת תנא קמא שכהן קרוב כשר בראיית נגעים, ולפיכך תירצה הגמרא שמשה היה פסול בגין היותו זה.

תירוץ גאוני נאמר על ידי האדמו"ר מאוסטרוובצא, רבי מאיר יחיאל הלוי זצ"ל, בספרו מאיר עיני חכמים (מהדו"ק סי' י"ח). שהנה, בהר סיני אומתנו התגיירה ונכנסה תחת כנפי השכינה, ולכאורה, כל ישראל לא נחשבו כקרובים זה לזה, שהרי "גר שנתגייר כקטן שנולד" ובטלה קרבתו הקודמת, ואם כן, מדוע נדחה אהרן מראיית צרעת מרים בשל קירבתו אליה, הרי אינו נחשב קרובה?

שאלה זו הוא מיישב על פי פירושו של המהר"ל (גור אריה פרשת וישב), כי "גר שנתגייר כקטן שנולד" אינו אלא במי שהתגייר מרצונו ולא על ידי כפיה. מעתה, בשעת מתן תורה, כפה הקב"ה הר כגיגית על ישראל, ולפיכך, אין גירותם מבטלת את קורבתם. אכן, לפיכך, אהרן נחשב קרובה של מרים, אך משה רבינו הרי לא היה בתחתית ההר, הוא עלה השמימה, עליו לא נכפתה גיגית, הוא קיבל את התורה מרצון, ולפיכך, משנתגייר בטלה קירבתו למרים והגמרא נזקקה לנמק את סיבת מניעתו להסגיר את מרים, בגין היותו זה...

צעילוי נשמת

מרת **רייצא רחל סימינובסקי** ע"ה
ב"ר דוד אליהו ובאשה טופל ז"ל
נלב"ע א' באייר תשס"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **נחום Natahn Stark** ז"ל
ב"ר אברהם אשר ז"ל
נלב"ע כ"ו בניסן תשל"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **יצחק דוד ברצלר** ז"ל
ב"ר אהרן ז"ל
נלב"ע ב' באייר תשס"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **זרח פלוק** ז"ל ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע כ"ח בניסן תשי"ט **תנצב"ה**

הונצח ע"י בנו ידידו הר"ר **אברהם פלוק** ומשפ' שיחיו - ת"א

דף צ/א והמשתכר אל ישתכר יותר משתות

כמה ירוויח בעל חנות מכולת על ככר לחם?

מבואר בסוגייתנו, שהעוסק לפרנסתו במכירת מוצרי מזון, לא יגבה מלקוחותיו סכום, אשר בתוכו גלום רווח העולה על שישית מן הסכום שהוא שילם עבור המוצר הנמכר על ידו. כך גם פוסק הרמב"ם (הל מכירה פ' י"ד הל' א') שמדגיש (הל' ב' שם), כי הלכה זו מתייחסת למוצרים בסיסיים בלבד, כגון, יינות, שמנים וסולת, אשר לגביהם תקנו חז"ל כן, מתוך דאגה למצוקתם הכלכלית של העניים. אולם, על מוצרי מותרות לא הוטלה כל הגבלת רווח. כמו כן, נאמר בגמרתנו, כי אין להוציא מוצרים חיוניים מארץ ישראל, כדי שאלו לא יחסרו ליושבי הארץ (עיי' מגיד משנה שם, בית יוסף חו"מ סי' רל"א אות כ', שולחן ערוך חו"מ סי' רל"א סעי' כ').

כמו כן תקנו חז"ל (תענית טו/ב), שאין גוזרין תענית ציבור ביום החמישי בשבת, מחשש שהמוכרים עלולים להפקיע את השערים במוצאי הצום, כאשר בני אדם רבים יצאו על שערי חנויותיהם לרכישת מוצרים בכמות כפולה, אחת כדי לשבור את רעבונם, והשניה לכבוד שבת קודש (עיי' רש"י, שם, ד"ה תנינא). אל המוכרים המפקיעים את מחירי המוצרים הבסיסיים מתייחסת ההלכה בחומרה רבה, וכך פסק בעל השולחן ערוך על פי גמרתנו (שם סעי' כ"ה): **כל המפקיע שערים... הרי זה כמלוה ברבית**, ובירושלמי (ברכות פ"ב הלכה ד') אומר ר' אלכסנדר, "מפני מה תקנו מברך השנים ברכה תשיעית, כנגד קול ה' שובר ארזים **שהוא עתיד לשבר כל בעלי שערים**", היינו, מפקיעי השערים.

גביית מחירים מופקעים תמורת שירותי קבורה: הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל נדרש לסוגיה זו, אחר שהתלוננו בפניו על חברא קדישא פרטית באחת ממדינות ארצות הברית, אשר מנהליה, שלא שעו להוראות הרבנים, הפקיעו את מחירי שרותי הקבורה ודרשו מן המשפחות השבורות סכומי עתק. רבני המקום, בקשו לדעת, אם הם רשאים להפנות את משפחות הנפטרים שבקהילתם לחברת קבורה אחרת ואם אין בכך משום הסגת גבול. הגאון זצ"ל השיב להם, כי אדרבה, למצווה תחשב להם הצלת המשפחות השכולות מעושק ומביזה, מאחר שלפי השערות, חברא קדישא זו מרוויחה פי חמש מאות ממחיר הקרן! ואין לכך כל היתר (שו"ת אגרות משה יו"ד חלק ג' סי' קל"ד).

הורדת מחירים בלתי מרוסנת - אסורה: בעל ערוך השולחן (חו"מ סי' רל"א סעי' כ') מצייץ, כי לא זו בלבד שאין להפקיע מחירים, אלא גם אסור לחנווני להוריד את המחירים בצורה תלולה, שתגרום למתחריו להוריד את המחירים לרמה נמוכה שאינה נושאת רווח, מאחר שפעולה זו עלולה להביא לקריסת בתי עסק רבים ולערעור היציבות הכלכלית, ובסופו של דבר, יעלו המחירים והעניים ינזקו חמורות.

דף צ/ב, והשקל עשרים גרה... וש"מ מוסיפין על המדות

אינפלציה בימי יחזקאל הנביא

בסוגייתנו מתוארת אינפלציה ייחודית שהתרחשה בימי יחזקאל הנביא. המטבע הידוע כ"שקל", הוא השקל הנזכר פעמים רבות בתורה, ואשר גודלו היה קבוע עוד מימי משה רבינו, התחלף ב"שקל צורי", מטבע שמקורו בעיר צור, שהיה כבד יותר ומשקלו עלה בשיעור של 20% על משקל השקל הקודם. (כך דעת ר"י בתד"ה והשקל. אולם, לדעת ר"ת, מעמד הסלע-שקל השתנה בתקופת חכמי המשנה והשינוי בימי יחזקאל היה במשקל ה"מנה").

סכומי הממון המוזכרים בתורה "צמודים" להגדלת משקל המטבע: בניגוד ליתר השינויים במידות הנפח וכדומה, שנעשו במהלך הדורות, היה לשינוי זה משמעות הלכתית. סכומי הממון הנזכרים בתורה הוצמדו לשקל החדש, ולא קטנו עם הגדלת המטבע. לכן, מי שנתחייב ב"פדיון הבן", היה עליו לפדותו בחמשה סלעים [שקלים], גדולים יותר, שמחירים היה, כמובן, רב ממחיר חמשת הסלעים הקודמים. כיוצא בדבר מתן "מחצית השקל", קנס "שלושים שקלים" המוטל על בעל שור הנוגח עבד כנעני, ועוד. אפשרות זו, שחיובי הממון של התורה יוצמדו להגדלת משקל המטבע, דורשת הגמרא (בכורות נ"א) מן הפסוק (ויקרא כז/כה) "עשרים גרה יהיה השקל". המילה "יהיה" באה לרבות "היה אחרת", כלומר, אפשרות של הוספה על עשרים גרה [כדוגמת ההוספה הנזכרת, בה הוגדל השקל לעשרים וארבעה גרה-מעו, תחת השקל הקודם שהכיל 20 גרה בלבד].

לדעת הגאון הרוג'צובי, (צפנת פענח הל' שקלים א'), נעשתה הגדלת המטבע על ידי המלכות, ובעקבותיה גדלו השיעורים. שכן, חמשה סלעים של פדיון הבן, כמו יתר הסכומים בתורה הנקובים במטבעות, תלויים במטבע הכסף הגדול ביותר שבדור [בדומה לכך, יש הסוברים, ששיעורי כזית נמסרו לפי גודל הזית שבכל דור דור]. בהתאם לשיטה זו, נהגו במהלך הדורות האחרונים ליתן חמשה מטבעות מקומיים לפדיון הבן, אף שמשקלם עלה בהרבה על משקל השקל-סלע בתקופת חכמי המשנה. הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה יו"ד ח"א סי' קפ"ט) מעיד על מנהג יהודי אירופה, לתת לפדיון הבן חמשה רובלים, תחת ארבעה שהיה די בהם אילו קנה המידה היה משקלם בלבד. עוד קודם לכן העיד בעל החכמת אדם, על מנהג בני דורו לתת לפדיון הבן חמשה רייכס - טלר. עם זאת, במקומות אשר בהם משקל המטבעות היה פחות מן השקל שהונהג על ידי חז"ל, לא ניתן היה לשלם במטבעות קטנים אלו, משום שנאמר בגמרא (בכורות, שם), שניתן להוסיף על השקל של התורה אך לא לפחות הימנו.

בעוד לדעת הגאון הרג'צובי הנזכרת, נעשתה הגדלת המטבע על ידי המלכות, ובעקבותיה גדלו השיעורים, לדעת החזון איש זצ"ל (חו"מ סי' ט"ז סעי' י"ב) סדר הדברים היה הפוך. חכמים הם שהחליטו

חייל אדיש שכלל לא שמע את זעקויה הנואשות של האם האומללה. כשיוס'לה כבר היה על מפתן הדלת התעשתה לפתע האלמנה וזעקה אלמותית נורקה מגרונה: "יוס'לה בלייבט אייז! - השאר יהודי!"

כמוהו כיוס'לה נחטפו באותו יום מר ונמהר ילדים רבים שנלקחו תחילה ל"חינוך" אצל איכרים נבערים וגסי רוח, כדי להכשירם לשמש כחיילים בצבא הוד מלכותו, הצאר. הללו העבידום בעבודות פרך והאכילום בצמצום רב, זאת מלבד התעללויות השכיחות ביהודונים הקטנים. כך נותקו אלפי ילדים בני עמנו מכור מחצבתם ועם הזמן נשכחה מהם כליל מורשת בית אבותיהם.

צווחתה האחרונה של אימו לא הרפתה ממנו ובשכבו בלילות הקרים על מזרון קש מעופש, היתה המהדהדת באזניו הקריאה "יוס'לה בלייבט אייז!". הרבה לא היה באפשרותו מה לעשות כדי לממש את צוואתה של אימו, אך על דבר אחד הקפיד וממנו לא מש - קריאת שמע שעל המיטה. דווקא היא מבין שאר כל התפילות נשארה חקוקה בליבו. בכל לילה היה מפזם את "קריאת שמע" ו"המלאך הגואל" באותו ניגון ערב בו היתה אמו קוראת עמו קריאת שמע.

יוס'לה ברג והיה לאיש, העבודה החקלאית המפרכת חישה את גופו ועתה כלל לא דמה לילד השברירי שלמד תורה לאור עשית הנפט. דמות תמירה וחסונה היתה לו, כזו המיועדת לשרות קרבי עם הקוזקים.

במלאות לו עשרים קרא לו האיכר שהפך לאביו מכורח המציאות ואמר: הבט נטשה - זה היה שמו החדש - שם, מעבר לדלת ממתנינים לך חיילים כדי לגייסך. אני עשיתי את שלי וחישלתי אותך כיאות. כעת משבגרת עליך להתכונן למשימת חי"ק - שירות מפואר בצבא הצאר. לך!

יוס'לה הלך, וכי ברירה היתה לו? במחנה הצבאי פגש אי מי מחבריו לעיירה שלמרבה הצער המירו את דתם. מעטים היו הקטנויסטים שהצליחו לשרוד תקופה זו ולשמור במאמץ עילאי ובמסירות נפש על הניצוץ היהודי שלא יכבה, יוס'לה זכה להיות אחד מהם. אולם, אף אויתם מעטים, לאחר ססיימו את שנות הסבל והיסורים כשהם כבר קרובים לימי הזיקנה, שבו לריכוזי היהודים שברוסיה, בורים מגורים שלא יודעים צורת אות, וכמובן שלא הכירו את דיני ומנהגי ישראל. בדרך כלל אירחו הקהילות את האומללים בסבר פנים יפות והללו היו יושבים רוב היום בבית הכנסת ומסתובבים בין הלומדים.

אף לעיירה "ליפנישוק" שליד וילנא הגיע קטנויסט מגודל שהשתחרר מהצבא וקבע לו את מקומו בחצר בית הכנסת, היה זה יוס'לה מידוענו. באותה עת למדו בבית הכנסת מסכת יבמות בשיעור המשניות שבין מנחה לערבית, והנה שומע הקטנויסט את הלומדים חוזרים על המילה "**יבם**" פעמים רבות.

בתקופה ההיא היה הכינוי לגוי רוסי "יון", משום שהעם הרוסי השתייך ל"כנסייה היונית". בשמוע הקטנויסט את הלומדים מזכירים בלימודם "יבם", חשב לעצמו "וכי איזה "יון" נמצא כאן? על אודות מי הם מדברים?" וכשהביט סביבותיו ונזכר שאין שום גוי בבית הכנסת, הגיע למסקנה שהם מרכלים ומלגלים על אודותיו שהוא "יון-רוסי נכרי", מאחר ששירת שנים רבות את הצאר הרוסי. יוס'לה נפגע עד עמקי נשמתו, ופנה אל הלומדים בכאב, כשהוא שואלם בשפתו העילגת: "וכי אינכם מתביישים לשחוק עלי ולכנותי "יון" אחר הסבל הרב שעברתי, וכי מהי אשמתו שגזלוני ביבתי בילדותי?".

הלומדים ההמומים מדבריו ניסו לפייסו ולהסביר לו שלא קראוהו "יון" ולא שוחחו על אודותיו, אלא אמרו "יבם" שהוא מושג ממסכת יבמות אך האומלל נשאר בשלו, "לא כי, אלא "יון" אמרתם ועל אודותי שוחחתי".

לומדי בית הכנסת שלא הצליחו להניח את דעתו חככו בדעתם כיצד לנהוג עם הנפש הנכאה, והגיעו למסקנה שלא נותרה ברירה אלא לנסות ללמוד קצת 'עיברי' כדי שידע להבדיל מעצמו בין 'יון' ל'יבם' ויעמוד על כך שלא התכוונו להעליבו. ממחשבה למעשה, קבעו יושבי בית הכנסת בליפנישוק תורנות בינם לבין עצמם כדי ללמוד לשון הקודש, והנה גילו שבכח רצונם הוא מצליח להבין את המוסבר לו ותוך תקופה קצרה ידע הרבה יותר מאשר החילוק בין 'יון' ל'יבם' עד שגדל לתלמיד חכם מופלג.

כאן היה 'חפץ חיים' מפטיר ואומר למאזיניו: **"אני הכרתי יהודי זה כשהוא מכונה בתואר 'הגאון מליפנישוק'!"**

בימים אלו אנו נכנסים לימי ספירת העומר, ימי ההכנה למתן תורה. בכוחו של כל יהודי שנשמתו עמדה על הר סיני לזכות לחלק בתורה הקדושה. בהכנה נאותה בתקופה זו תוך התחזקות בלימוד התורה נזכה כולנו לקבל את התורה בחג השבועות מתוך אושר, שמחה וברכת שמים.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לנסות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפירסם זאת ב'ה' בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קא/א ותקראנה אותי כאלה
כאלה

מדוע לא נאמר 'אלה'?
הסביר רבי אליעזר גורדון מטלז: בגמרא (קידושין לב) נאמר, כי הראוה את אביו עובר על דברי תורה, לא יאמר לו עברת על דברי תורה, אלא שואלו 'הלא נאמר כך וכך' וכדומה.
אף אהרן הכהן לא העמיד את משה על טעותו, אלא שאלו מעניינים דומים אחרים - 'כאלה', עד שנזכר משה רבינו ו'הודה ולא בוש לומר לא שמעתי' אלא אמר 'שמעתי ושכחתי' (גמרא כאן). (טללי אורות)

להגדיל את שיעורי התורה, והגדלת שיעורי המטבעות נועדה להקלת החישובים. לשיטתו, אין לנו אלא לילך אחר השקל-סלע של חז"ל, ואין כל משמעות לשינויים במטבעות הכסף מדור לדור. [הנצי"ב בעמק שאלה, שאילתא ק"ז, תולה מחלוקת זו במחלוקת הרמב"ם והראב"ד, ה' שקלים פ"א ה' ו']

פדיון הבן בימינו - 96 גרם כסף: מאחר שהמטבעות בני ימינו אינם בעלי ערך עצמי, שהרי אינם עשויים כסף כלל, ואין הם אלא שטרי חוב של אוצר הממשלה, לפיכך, לכל הדעות, חזר השיעור למידת השקל של חז"ל, ושיעור "פדיון הבן" הוא כסף במשקל של 96 גרם, או שוויו של משקל זה, ויש נוהגים ליתן 100 גרם כסף (שיעורין של תורה פ' שיעורי המצוות. ע"ע שו"ת אגרות משה יו"ד ח"א סי' קפ"ט. עיי' בהרחבה בנושא זה בספר מידות ושיעורי תורה לרנ"פ בניש שליט"א, פ' כ"א).

דף צא/א ת"ר אין יוצאין מארץ לחו"ל

נסיעה לחוץ לארץ לצורך השתטחות על קברי צדיקים

סוגייתנו עוסקת באיסור היציאה מארץ ישראל לחוץ לארץ ומבארת, שאסור להגר לחוץ לארץ, ואף מחלון וכליון נענשו בצורה חמורה על שהיגרו מן הארץ והשתקעו בחו"ל. לדעת הרשב"ם (ד"ה אין יוצאין) אסור לאדם לעשות כן, מפני "שמפקיע עצמו מן המצוות", היינו, מן המצוות התלויות בארץ. אולם, לדעת הרמב"ן (בספר המצוות השמטות מצווה ד') האיסור נובע מחמת ביטול מצוות עשה של יישוב ארץ ישראל. כל זאת, לגבי אדם המבקש להגר מארץ ישראל ולהשתקע בחו"ל. אולם, כתב הרמב"ם (שם, ומקורו מעבודה זרה יג/ב), שמוותר לצאת מהארץ לזמן מה, כדי ללמוד תורה, לשאת אשה, להצלת ממון מן הנכרים ולעיסוק במסחר.

המעניין בדברי הרמב"ם למד, לכאורה, כי רק לצורך המצוות החשובות שהוא מונה, תלמוד תורה ונישואין, מותר לצאת מן הארץ, אך לא לצורך קיום מצוות אחרות. אולם, הדעה הרווחת להלכה היא (מגן אברהם או"ח סי' תקל"א ס"ק ז' והובא במשנה ברורה שם ס"ק י"ד), שמוותר לצאת לצורך כל מצווה שהיא, שכן, אם הרמב"ם מתיר לצאת מן הארץ לצורך פרנסה, ודאי שמוותר לצאת לצורך קיום מצווה. המצוות החשובות שצוינו על ידי הרמב"ם נמנו על ידו כדי להדגיש, כי אף למענן אין לנטוש את הארץ לעולם, ומותר לאדם לצאת לחו"ל רק אם בדעתו לחזור לארץ ישראל. גם כאשר נוצר מצב שבו רשאי אדם לצאת לחו"ל, כתב הריטב"א (מועד קטן יד/א) שאדם חשוב צריך להחמיר על עצמו שלא לצאת לחו"ל אלא לצורך גדול והכרחי, כדי שאחרים לא ילמדו ממעשיו להקל בכך. מעניין לציין את דברי בעל שו"ת פרי הארץ (הובא בברכי יוסף סי' תקס"ח, וכן בשערי תשובה שם ס"ק ח'), כי להלכה מותר לצאת מן הארץ לצורך השתטחות על קברי צדיקים. שכן, גם אם אין מצוה בכך, מכל מקום, מנהג ישראל הוא, ואינו פחות מיציאה לצורך פרנסה. כלומר, האיסור הוא ליציאה לטיול בעלמא, וכן עולה מדברי המשנה ברורה (סי' תקל"א ס"ק י"ד).

דף צג/ב המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו

חתן שביטל קשרי שידוכין, חייב בהוצאות סעודת האירוסין?

הרא"ש פוסק (שו"ת הרא"ש כלל ק"ד סי' ו'), וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך חו"מ סי' של"ג סעי' ח'): שאם אדם "אמר לאומן עשה לי דבר פלוני ואקחנו ממך, ועשאו האומן, ואחר כך אינו רוצה לקחתו, והוא דבר שאם לא יקחנו מיד, יפסיד, חייב". היינו, אדם חייב על נזקים שנגרמו לזולת בגינו. הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל נדרש לפסק זה תוך שהוא תמה על הרא"ש ששכאורה, התעלם לחלוטין מסוגייתנו, בה מבואר, כי אדם שרכש זרעים וזרעם בקרקע, ולאחר מכן התברר שהיו אלו זרעים מקולקלים, אינו רשאי לדרוש מן המוכר את הוצאות הזריעה, החרישה ויתר הוצאותיו, למרות שנזקים אלו נגרמו בגינו של המוכר. לכאורה, אם ניתן לחייב אדם על נזקים שנגרמו בגינו, אם כן, מדוע סוגייתנו פוסרת את מוכר הזרעים המקולקלים? ואם לאו, מדוע חייב המזמין סחורה אצל חבירו?

על קושיה חמורה זו עונה הגרע"א, שיש לחלק בין מוכר הזרעים למזמין הסחורה. הכל מסכימים, אומר הגרע"א, שמוכר הזרעים פטור מכל תשלום, שהרי אין לו כל קשר לפעולות הזריעה והחרישה שעשה הקונה. לא למענו הן נעשו ולא לבקשתו. הוא, מכר זרעים והלה, הלוקח השתמש בהם לעצמו, ולכן אין כל עילה לחייב את המוכר לשאת בהוצאות אלו. מה שאין כן סוחר שהזמין סחורה בהתאם לבקשת הלוקח, עשה זאת למען המזמין בלבד, ולפיכך, על הגורם להוצאות אלו לפצותו (שו"ת רעק"א קמא סי' קל"ד).

נחלקו הראשונים, אם חתן שביטל קשר של שידוכין צריך לשאת בהוצאות מסיבת האירוסין שערכה משפחת הכלה, כנהוג. לדעת הראב"ד (ה' זכיה ומתנה פ"ו ה' כ"ד) הוא פטור מכל תשלום, אך לדעת הרמב"ם (שם) עליו לשאת בהוצאות אלו. מחלוקת ראשונים זו, תלויה באופן ישיר בסוגייתנו. שכן, כאשר נתבונן בביטול קשרי השידוכין נמצא, כי מצד אחד, מקרה זה דומה למוכר הזרעים ומצד שני הוא דומה למזמין הסחורה אצל הסוחר. שכן, ניתן לומר, שהסעודה היא המשך טבעי ומתבקש להחלטתו של החתן להשתדך, והרי הוא כמזמין הסחורה שצריך לשאת בהוצאות הכרוכות בהזמנתו. מאידך גיסא, ניתן גם לדמותו למוכר הזרעים, משום שהוא כלל לא הזמין את מסיבת האירוסין. הוא, בסך הכל

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור
המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

הנצי"ב (שו"ת משיב דבר ח"ג סי' י"ט) הסביר לקונה הרוטון, כי מאחר שאין כל וודאות שהפרה חדלה מתנובתה השופעת עוד בתקופת שהותה בבית המוכר, ואדרבה יתכן שהמעבר ממקום למקום השפיע עליה לרעה, שהרי בריאותם של בעלי חיים תלויה, בין היתר, גם בנתונים סביבתיים, כמבואר בגמרא (בכורות לט/א), שאיכות העיכול של הפרה תלויה במספר הפרות שאוכלות עמה בצוותא, וככל שהן רבות יותר, כך גם עיכולה משובח יותר, לפיכך, אין הוא יכול להורות ש"מקח טעות" יש כאן. כלומר, אם אין לקונה אפשרות להוכיח, כי הפרה חלתה עוד בהיותה בבית בעליה הקודמים, אין טענתו מתקבלת, כמבואר בשולחן ערוך (ח"מ סי' רל"ב סעי' י"א).

גבינה שנמצאה מקולקלת: אחר שהבהרנו כלל חשוב זה, יש להבין את דברי השולחן ערוך (ח"מ סי' רל"ב סעי' ט"ו) שפסק, כי אם אדם רכש גבינה ולהוותו הוא גילה שאין היא ראויה למאכל, אך אין מידע מוסמך אימתי התקלקלה הגבינה, יש להלך אחר הכלל המוציא מחבירו עליו הראיה, כבכל ספק ממוני. לפיכך, אם הלקוח טרם שילם עבור הגבינה אין המוכר יכול להוציא את המעות מידו, ולהיפך, אם המוכר כבר קיבל לידיו את המעות, אין בעל הגבינה רשאי להוציאן מידו. לכאורה, מדוע דינם של רוכש הבהמה ורוכש הגבינה אינו זהה? מדוע הטלנו על רוכש הבהמה להוכיח כי הפגם נפל בה עוד טרם רכישתה, ואם לא הוכיח כן אין טענתו נשמעת, ואילו רוכש הגבינה נהנה מן הספק?

ההבדל בין פרה לחלב: ההסבר לכך, מבאר הסמ"ע (שם ס"ק ל"ה), נעוץ בטיבם של החומרים נשואי הדיון. שכן, ברור לכל שגבינה אינה מאריכה ימים וזמן מה לאחר ייצורה שוב אין היא ראויה למאכל. לעומתה, הפרה מאריכה ימים בבריאות ומניבה חלב באופן סדיר. מעתה, כאשר ניצבת בפנינו פרה חולה, יש להניח שהיא חלתה זה עתה, שהרי בדרך כלל בריאה היא, ולפיכך, על הקונה להוכיח שהיא חלתה עוד בהיותה ברשות המוכר. לעומת זאת, כאשר בפנינו גבינה מקולקלת, אכן, יש להסתפק באמת ובתמים מתי היא התקלקלה, שהרי זה טבעה להתקלקל [ע"ע רדב"ז שו"ת ח"א סי' קמ"ז].

הסכים להשתדך, ומעולם לא ביקש סעודת אירוסין. אין הוא דומה אלא למוכר הזרעים, שלמרות שידוע הוא כי עומדים לזרוע אותם, אין לחייבו בהוצאות שנגרמו עקב קלקולם (עיי' מגיד משנה שם וע"ע ערך שי אה"ע סי' נ' ס"ק ט', ובמחנה אפרים חידושי הרמב"ם שם, חלקת מחוקק סי' נ' ס"ק י', טיב קידושין סי' נ' ס"ק י"א).

עריכת סעודת אירוסין מפוארת: מכל מקום, כתבו הפוסקים, כי גם לדעת הרמב"ם, אם נערכה מסיבת אירוסין מפוארת, יותר מכפי הנהוג במקום מגורי החתן והכלה, אין לחייב את החתן אלא במחיר של סעודת אירוסין רגילה, שהרי החתן בעצם הסכמתו לשידוך לא גרם למשפחת הכלה כי אם נזק בסכום עלות סעודת אירוסין רגילה, והם שהחליטו מרצונם לפארה ולהוציא עליה ממון רב (רדב"ז ח"א סי' שכ"ט, תשב"ץ ח"ב סי' קס"ו שו"ת מהר"ש ענגל ח"ה ס"ג).

דף צ"ב/ב עבד רב יוסף עובדא כוותיה דרב בשיכרא

גבינה שנמצאה מקולקלת, ניתן לדרוש את דמיה מבעל החנות? כידוע, אם אדם רכש חפץ ולאחר מכן התברר שהחפץ פגום, הרי זה מקח טעות והקונה רשאי לחזור בו מן המקח. אלא, שעליו להוכיח כי החפץ היה פגום טרם רכישתו והפגם לא נוצר לאחר מכן. כל עוד שהקונה לא הוכיח זאת, רשאי המוכר לטעון, שהפגם נוצר לאחר הרכישה.

לפיכך, מבואר בסוגייתנו שהרוכש משקה שיכר, רשאי להחזירו למוכר ולדרוש את כספו, אם התגלה לו תוך שלושה ימים לאחר הרכישה כי השיכר חמוץ, משום שהחמיצות מורגשת בשיכר שלושה ימים לאחר תחילת תהליך החימוץ. ממילא, ברור, שהשיכר החל להחמיץ עוד בהיותו ברשות המוכר, וכך נפסק להלכה (שולחן ערוך ח"מ סי' ר"ל סעי' ז).

פרה שהפסיקה להניב חלב בשפע: יהודי שרכש פרה מחבירו, אשר הבטיח לו כי פרה זו מניבה כמוות נדיבה של חלב מידי יום, התאכזב לאחר שנוכח כי הפרה אינה מניבה חלב כמובטח, ולפיכך, הוא התלונן מרה בפני הגאון רבי נפתלי צבי ברלין זצ"ל, ובקש ממנו להורות, שרכישתו זו מוגדרת כמקח טעות ורשאי הוא לדרוש את ביטול העסקה. אולם,

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

